

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 30.6.2023
COM(2023) 341 final

ZPRÁVA KOMISE

**EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANCE,
EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU
REGIONŮ**

Zavedení eura v Chorvatsku

ZPRÁVA KOMISE

EVROPSKÉMU PARLAMENTU, RADĚ, EVROPSKÉ CENTRÁLNÍ BANCE, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ

Zavedení eura v Chorvatsku

Shrnutí

Dne 1. ledna 2023 se Chorvatsko stalo dvacátým členským státem EU, který přešel na euro. 61 % Chorvatů vnímalo přechod na euro jako hladký a účinný. 88 % se domnívalo, že byli o jednotné měně dobře informováni. Cílená komunikační kampaň, kterou spolufinancovala EU, přispěla k včasnému, cílenému a stručnému informování občanů, podniků a správních orgánů o praktických aspektech přechodu na euro.

Přípravy na přechod na hotovostní euro probíhaly podle plánu. Chorvatská národní banka poskytla podnikovým zákazníkům eurohotovost tři měsíce před přechodem na euro. Veřejnosti byly poskytnuty dostatečné počáteční sady euromincí. Podniky si mohly objednat eurohotovost od finančních institucí v dostatečném předstihu.

Dvoutýdenní období dvojího oběživa kupy a eurohotovosti proběhlo hladce. K 1. lednu již 70 % všech bankomatů vydávalo eurobankovky a k 15. lednu 2023 bylo možné eurobankovky vybrat z jakéhokoli bankomatu v zemi. Kuna v hotovosti může být stále měněna v komerčních bankách až do konce roku 2023. Poté lze v Chorvatské národní bance vyměňovat mince chorvatské kupy do konce roku 2025, přičemž bankovky lze měnit bez časového omezení.

Více než 80 % všech chorvatských maloobchodníků, supermarketů a obchodů s potravinami přijalo před přechodem na euro etický kodex. Cílem dobrovolného kodexu je zajistit stabilitu cen zboží a služeb tím, že všem podnikům, které jej přijmou, pomůže správně přepočítat a zobrazit ceny (v eurech a kunách), aniž by došlo k neoprávněnému zvýšení. Pro chorvatské orgány pro kontrolu trhu je to důležitý dodatečný nástroj, který umožňuje provádět kontroly cen a případně sankcionovat pachatele.

Možný dopad přechodu na euro na ceny v Chorvatsku vzbuzuje přirozenou a pochopitelnou obavu veřejnosti, stejně jako v případě všech předchozích přechodů na euro. Vzhledem k tomu, že se jednalo o první přechod na euro, k němuž došlo v prostředí s vysokou inflací, byla tato obava pro Chorvatsko obzvláště naléhavá a náročná. Pro transparentní a spravedlivý přechod na euro proto bylo klíčové, aby chorvatské orgány podnikly veškeré nezbytné kroky s cílem zabránit nekalým praktikám. Zdá se, že dopad neopodstatněného zvyšování cen na agregátní inflaci byl relativně malý a obecně v souladu s tím, co bylo pozorováno při předchozích přechodech na euro, a to na základě předběžného posouzení dostupných důkazů. Zpráva mimo jiné obsahuje doporučení pro budoucí přechody na euro, jak zintenzivnit sledování cen a jak zavést kodex chování podniků v rané fázi příprav na přechod na euro.

1. ÚVOD

Dne 12. července 2022 Rada rozhodla, že Chorvatsko splnilo podmínky nezbytné pro přijetí eura a že jeho výjimka z účasti na jednotné měně se s účinkem od 1. ledna 2023 zrušuje¹.

Chorvatsko se stalo dvacátou zemí, která přešla na euro. Postupovalo podle zvyklostí všech členských států, které přijaly euro po první vlně přechodu (1999–2002), a použilo tzv. scénář „velkého třesku“, tj. eurobankovky a euromince získaly status zákonného platidla v den přijetí eura². Dvoutýdenní období dvojího oběživa, během něhož byly souběžně v oběhu bankovky a mince v eurech i chorvatských kunách, umožnilo postupné stahování hotovosti v kunách. Tento úspěšný přechod opět dokazuje, že krátké období dvojího oběživa je dostačující, pokud je přechod dobře připraven³.

Tato zpráva se zabývá nejdůležitějšími aspekty procesu přechodu z hlediska *ex post* se zaměřením na přípravu na přechod na hotovostní euro, období dvojího oběživa, opatření přijatá s cílem zabránit nekalým cenovým praktikám a řešit vnímané obavy z inflace, cenové trendy a vnímání a komunikaci o euru. V příslušných případech zpráva rovněž uvádí doporučení Komise týkající se dalších možných opatření, která mají chorvatské orgány přijmout, a vyvozuje závěry, které mohou mít význam pro budoucí přechody na euro.

2. PRAKTICKÉ ASPEKTY PŘECHODU NA EURO

Většina Chorvatů (61 %) vnímala přechod na euro jako hladký a účinný, přičemž 88 % obyvatel se domnívalo, že jsou o euru dobře informováni⁴. V této souvislosti je třeba podrobněji prozkoumat tři praktické aspekty přechodu na euro: přípravy na přechod na hotovostní euro, období dvojího oběhu kuny a eurohotovosti a stažení kuny z oběhu.

2.1 Příprava na přechod na hotovostní euro

Přechod na hotovostní euro je nejviditelnějším prvkem přijetí jednotné měny, neboť se na něm podílejí všechny finanční instituce, podniky a občané. Hladkost a účinnost této operace závisí na řádném zásobování všech zúčastněných stran eurohotovostí a na dobré přípravě bank a podniků na velkou dodatečnou pracovní zátěž.

Pro přípravu přechodu na euro chorvatská mincovna v roce 2022 vyrobila 405 milionů kusů euromincí. Praktické zkoušky účelnosti vzorových mincí v prodejních automatech používaných v eurozóně začaly poměrně pozdě, ale nevyvolaly žádné obavy. Na přípravu počátečních sad mincí pro občany bylo použito 39,6 milionu kusů mincí, které obsahovaly 33 euromincí všech chorvatských nominálních hodnot euromincí v hodnotě 13,28 EUR. Mincovna dále připravila počáteční sady mincí pro podniky obsahující 525 euromincí všech nominálních hodnot v hodnotě 145,50 EUR. Chorvatská národní banka navíc nakoupila 182 milionů kusů euromincí

¹ Rozhodnutí Rady (EU) 2022/1211 ze dne 12. července 2022 o přijetí eura Chorvatskem ke dni 1. ledna 2023 (Úř. věst. L 187, 14.7.2022, s. 31).

² První vlna členských států přijala euro podle „madriidského scénáře“, který zahrnoval přechodné období tří let (jeden rok pro Řecko).

³ Litva, Lotyšsko, Estonsko, Slovensko a Slovinsko měly rovněž dvoutýdenní období dvojího oběživa, zatímco na Maltě a na Kypru to byl jeden měsíc.

⁴ Bleskový průzkum Eurobarometr 518, terénní práce provedené od 16. do 19. ledna 2023, k dispozici na adrese: http://ec.europa.eu/economy_finance/articles/pdf/fl412_report_final_en.pdf

ze zásob dvou zemí eurozóny a vypůjčila si od jiné země eurozóny 45 milionů kusů euromincí, které budou vráceny v roce 2023. Chorvatská národní banka si od Rakouské národní banky vypůjčila více než 346 milionů kusů bankovek různých nominálních hodnot.

Dne 1. října 2022 začala Chorvatská národní banka poskytovat finančním institucím, tj. 783 pobočkám komerčních bank, 1 016 chorvatským poštám a 169 pobočkám finančních agentur, eurohotovost (předzásobení). Vzhledem k bezpečnostním rizikům spojeným s četností a vysokým objemem přepravy eurohotovosti (přibližně 700 přeprav oproti 60 přepravám v běžném období) zorganizovala Chorvatská národní banka přepravu hotovosti běžnými prostředky (vlastní nákladní automobily a vozidla společností pro přepravu hotovosti) a kromě toho i přepravu mincí prostřednictvím nákladních automobilů pronajatých od ministerstva obrany. Do 31. prosince 2022 byly předzásobeny eurobankovky v hodnotě 1,14 miliardy EUR a euromince v hodnotě 160 milionů EUR.

Finanční instituce začaly 1. října 2022 poskytovat eurobankovky a euromince svým podnikovým klientům („druhotné předzásobení“), zatímco menší firemní klienti využívající zjednodušené druhotné předzásobení obdrželi v prosinci 2022 dodávky eurohotovosti.

Dne 31. prosince 2022 finanční instituce své klienty druhotně předzásobily eurobankovkami v hodnotě 76 milionů EUR. Ke stejnému datu byli klienti druhotně předzásobeni euromincemi v hodnotě 44 milionů EUR.

K 31. prosinci 2022 činila úroveň druhotného předzásobení pouze 8 % celkové hodnoty předzásobení. To vedlo k několika frontám u přepážek bank v prvních dnech měsíce ledna 2023, kdy mnoho, většinou menších, maloobchodníků a podniků začalo vybírat eurohotovost. Podle chorvatských orgánů je důvodem pozdního druhotného předzásobení těchto maloobchodníků a podniků pravděpodobně neochota poskytnout bankám v posledním čtvrtletí roku 2022 zajištění na financování nákupu eurobankovek a euromincí v dostatečném množství. Kromě některých delších front na začátku ledna však nebyly hlášeny žádné incidenty, kdy by podniky, maloobchodníci nebo veřejnost měli problémy s výběrem eurohotovosti.

Prodej počátečních sad pro občany byl uspokojivý (do 31. prosince bylo prodáno 877 952 sad), s přihlédnutím ke skutečnosti⁵, že podle průzkumu Komise z prosince 2022 měla velká část Chorvatů eurohotovost již před přechodem na euro: 68 % mělo eurobankovky (35 % ze zahraniční cesty, 37 % z výměny v bance v Chorvatsku) a 57 % mělo euromince (52 % ze zahraniční cesty a 43 % z počáteční sady).

Naproti tomu poptávka po počátečních sadách pro maloobchody byla omezenější. Ačkoli bylo vyrobeno 150 000 sad, z nichž 125 000 bylo poskytnuto k předzásobení finančním institucím, maloobchodníkům bylo nakonec prodáno pouze 37 925 sad. Podle chorvatských orgánů může mít tato nízká poptávka několik důvodů. Za prvé, některé podniky využívaly pro druhotné předzásobení jiné kanály, které uspokojovaly jejich potřeby tím, že dodávaly eurobankovky i euromince současně. Kromě toho několik menších maloobchodníků nemohlo nakoupit sady pro maloobchodníky z důvodu nedostatečné likvidity na konci roku a jiní neměli ve svých trezorech dostatek místa na oddělené skladování kun a eur. Kromě toho sady pro maloobchodníky obsahovaly pouze euromince, nikoli však eurobankovky, ačkoli maloobchodníci upřednostňovali mít eurobankovky i euromince najednou. Řada podnikatelských subjektů

⁵ Bleskový průzkum Eurobarometr 516 provedený v Chorvatsku ve dnech 29. až 30. prosince 2022, s. 3. https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/croatia-and-euro_en

upřednostnila elektronické platby a některé z nich začátkem ledna 2023 uzavřely své obchody kvůli svátkům.

Komerční banky, agentura FINA a pošty musely stejně jako u každého přechodu na euro na přelomu roku nakládat s vysokými částkami v hotovosti v důsledku druhotného předzásobení maloobchodníků a podniků, prodeje počátečních sad mincí a připisování vrácené kupy v hotovosti. Komerční banky během přechodu na euro navýšily počty zaměstnanců a také otevřely další vyhrazené přepážky, aby usnadnily hotovostní operace. Díky zvýšenému počtu přepážek nebylo nutné prodlužovat otevírací dobu. Většina zaměstnanců bank si v období od listopadu 2022 do ledna 2023 nemohla vzít dovolenou. Nakonec každá banka provedla školení pro své zaměstnance, aby mohli pracovat s eurem, a více než 6 713 zaměstnanců bank absolvovalo školení týkající se přechodu na e-learningové platformě HNB pro práci s eurem. Do 31. prosince 2022 všichni zaměstnanci finančních institucí, kteří pracují s hotovostí, získali osvědčení o školení.

2.2 Období dvojího oběživa

Dvoutýdenní období dvojího oběživa, během něhož bylo souběžně v oběhu euro a chorvatská kuna, skončilo dne 14. ledna 2023.

Většina bankomatů byla připravena a k dispozici pro výběry eurobankovek k 1. lednu 2023. Na konci prosince 2022 byly bankomaty zásobeny bankovkami v hodnotě 10 a 20 EUR a někdy také bankovkami v hodnotě 50 EUR, které byly připraveny k výběru od 1. ledna. 70 % všech chorvatských bankomatů (tj. 2 800 z přibližně 4 000) vydávalo eurobankovky okamžitě dne 1. ledna, a o týden později bylo dosaženo 86% pokrytí. Od 14. ledna 2023 vydávají eurobankovky a běžně fungují všechny bankomaty.

Do konce období dvojího oběživa bylo v bankomatech vybráno 361 milionů EUR. To je o 15 milionů EUR méně než hodnota bankovek v kunách, které byly vybrány z bankomatů ve stejném období předchozího roku. Pokles je pravděpodobně způsoben podporou elektronických platebních metod ze strany maloobchodníků během období přechodu na euro.

Všechny platební terminály okamžitě přešly na euro k 1. lednu 2023. Během období dvojího oběživa byly platební karty použity v 16,8 milionu transakcí v celkové hodnotě 415,8 milionu EUR. Ve srovnání se stejným obdobím v lednu 2022 se používání elektronických plateb v lednu 2023 zvýšilo o 15,3 %.

Díky pečlivým přípravám se finanční instituce, pošty a agentura FINA s dodatečnou pracovní zátěží během období dvojího oběživa dobře vyrovnaly. Banky zajistily ve většině svých poboček další počítačová bankovek pro hotovostní služby a v největších a nejvytíženějších pobočkách byly instalovány stroje na vkládání mincí chorvatské kupy.

Kanály, které zajišťovaly výměnu chorvatské kupy za euro, zahrnovaly 846 bankovních poboček, 1 016 pošt a 169 poboček agentury FINA. Celková hodnota chorvatské kupy vyměněné do 15. ledna 2023 činila 361,4 milionu EUR. 72 % hodnoty chorvatské kupy bylo směněno na pobočkách bank, 15 % na poštách a 13 % na pobočkách agentury FINA.

Podle průzkumu Komise provedeného v Chorvatsku v období od 16. do 19. ledna 2023⁶ se 81 % dotázaných v prvním lednovém týdnu nesetkalo v bankách s žádnými problémy při

⁶ Bleskový průzkum Eurobarometr 518, viz poznámka pod čarou 4.

výměně kupy nebo výběru eurohotovosti. Toto číslo je nižší než hodnoty zaznamenané během některých předchozích přechodů na euro, nicméně je to uspokojivý výsledek⁷.

Přechod na výhradní používání eurohotovosti v platebních transakcích byl rychlý a pro spotřebitele proběhl bez větších incidentů. Již druhý den přechodu na euro (2. ledna 2023) provádělo 29 % veřejnosti platby pouze v eurohotovosti⁸. Do 7. ledna platilo 62 % dotázaných pouze v eurech. Den před koncem období dvojího oběživa toto procento dosáhlo 99 %⁹.

Maloobchodní sektor si celkově také dobře poradil s výzvami spojenými s procesem přechodu na euro a manipulací se dvěma měnami současně. Maloobchodníci byli dobře zásobeni eurohotovostí a nebyly hlášeny žádné větší problémy s frontami. Již 2. ledna dostávalo 81 % občanů drobné pouze v eurech. Tento podíl se dne 13. ledna zvýšil na 99 %.

2.3 Stažení bankovek a mincí chorvatské kupy z oběhu

Stažení hotovosti chorvatské kupy z oběhu představovalo v Chorvatsku, jehož ekonomika ve velké míře využívá hotovost, zvláštní výzvu.

Chorvatská národní banka očekává, že 500 milionů kusů bankovek chorvatské kupy a 1,1 miliardy kusů mincí v oběhu bude včas vráceno. Vzhledem k vysokému objemu bankovek a mincí chorvatské kupy, které byly v roce 2022 v oběhu, zahájila Chorvatská národní banka počátkem roku 2022 postupné stahování hotovosti chorvatské kupy.

Aby motivovala komerční banky k ukládání přebytečných zásob kupy v pokladnách před 1. lednem 2023, Chorvatská národní banka od listopadu 2022 pozastavila pro komerční banky poplatky za ukládání hotovosti. Prostřednictvím různých komunikačních kanálů a sdělovacích prostředků komerční banky a Chorvatská bankovní asociace vyzvaly své klienty, aby během období dvojího oběživa používali bezhotovostní platby, kdykoli to bude možné.

Do prosince 2022 klesla hodnota kupy v oběhu o 40 % ve srovnání s lednem 2022.

Stahování bankovek a mincí chorvatské kupy z oběhu bylo zahájeno včas a úspěšně. Do 31. ledna 2023 bylo z oběhu staženo 134,6 milionu kusů bankovek a 230 milionů kusů mincí chorvatské kupy.

Bankovky a mince chorvatské kupy lze do 31. prosince 2023 stále bezplatně vyměňovat v obchodních bankách, v agentuře FINA a na poštách (s maximálním počtem 100 bankovek a 100 mincí na výměnu). Při výměně většího množství bankovek nebo mincí mohou komerční banky účtovat poplatek. Od 1. ledna 2024 mohou být bankovky a mince měněny pouze v Chorvatské národní bance. Výměna bankovek je bezplatná a časově neomezená, avšak mince chorvatské kupy lze vyměňovat pouze do 31. prosince 2025.

Chorvatská národní banka bude vrácené mince uchovávat v trezorech a demonetizaci zahájí až 1. ledna 2026, tj. po uplynutí lhůty pro předložení mincí chorvatské kupy k výměně. To znamená, že nebude nutná žádná nákladná mechanická demonetizace (např. děrování) mincí, protože mince již nebude možné vyměňovat. Mince budou prodávány zájemcům o koupi k

⁷ Odpovídající čísla činila 95 % v Estonsku, 90 % na Slovensku, 88 % na Kypru, 85 % na Maltě a 96 % ve Slovinsku.

⁸ Bleskový průzkum Eurobarometr 517, terénní práce provedené ve dnech 2. až 14. ledna 2023, k dispozici na adrese: https://economy-finance.ec.europa.eu/euro/eu-countries-and-euro/croatia-and-euro_en

⁹ Bleskový průzkum Eurobarometr 517, strana 20.

tavení nebo jako kovový šrot. Mezitím byla zahájena demonetizace vrácených bankovek chorvatské kuny.

3. PŘEDCHÁZENÍ NEKALÝM CENOVÝM PRAKTIKÁM

Možný dopad přechodu na euro na ceny v Chorvatsku vzbuzuje přirozenou a pochopitelnou obavu veřejnosti, stejně jako v případě všech předchozích přechodů na euro. Vzhledem k tomu, že se jednalo o první přechod na euro, k němuž došlo v prostředí s vysokou inflací, byla tato obava pro Chorvatsko obzvláště naléhavá a náročná. Pro transparentní a spravedlivý přechod na euro proto bylo klíčové, aby chorvatské orgány podnikly veškeré nezbytné kroky s cílem zabránit nekalým praktikám.

Povinné dvojí uvádění cen (v kunách a eurech) bylo zahájeno dne 5. září 2022 a skončí dne 31. prosince 2023. Od září 2022 chorvatské orgány neustále sledují ceny 103 předem definovaných a často nakupovaných spotřebních výrobků a služeb v devíti chorvatských městech.

Dne 16. srpna 2022 byl zahájen „Etický kodex podnikání pro zavedení eura“. Stanoví zásady etického chování s cílem vytvořit bezpečné prostředí pro spotřebitele při spolehlivém a transparentním zavádění eura. Jeho cílem je zajistit stabilitu cen zboží a služeb tím, že pomáhá podnikům správně přepočítávat a zobrazovat ceny bez neoprávněného zvyšování. Jeho sedm zásad zahrnuje také důležité prvky praktických příprav, jako je správný přepočet cen a jiných peněžních hodnot, zobrazení pevného přepočítacího koeficientu a informování a školení zaměstnanců o postupu při zavádění eura.

Kodex vyzývá podniky, aby se zavázaly, že nezneužijí přechodu na euro pro svůj vlastní zisk, budou dodržovat pravidla přechodu na euro a poskytovat svým klientům nezbytnou pomoc. Sleduje linie dobrovolných iniciativ úspěšně použitých v předchozích přechodech na euro. Podniky, které se k iniciativě připojí, mají právo zveřejnit vizuální identifikační štítek kodexu – logo a slogan v místech prodeje, v místech poskytování služeb, na internetových stránkách a při marketingových a propagačních činnostech, jako jsou tištěné letáky a katalogy, online reklama a sociálních sítí, mobilní aplikace a další média. Označení signalizuje spotřebitelům, že ceny jsou správně vypočteny a že podnikatelské subjekty jsou spolehlivé. V případě nedodržení zásad bude právo na zveřejnění štítku zrušeno.

Do konce roku 2022 přijalo etický kodex více než 900 společností, které prodávají zboží nebo poskytují služby spotřebitelům. Do konce února 2023 kodex přijalo 1 046 podniků, což odpovídá 83,5 % všech maloobchodníků a velkých obchodů s potravinami registrovaných v Chorvatsku, kteří prodávají zboží a poskytují služby spotřebitelům. Podle chorvatských orgánů kodex přijalo 100 % komerčních bank, pojišťoven a dalších finančních institucí. V této souvislosti bylo do prodejních míst všech subjektů (mateřská společnost, dceřiné společnosti a pobočky), které kodex přijaly, distribuováno více než 15 000 nálepek označujících dodržování kodexu.

Na základě chorvatského zákona o zavedení eura a zákona o ochraně spotřebitele sledují chorvatské orgány, zda podniky, maloobchodníci a poskytovatelé služeb dodržují požadavky na uvádění a přepočet cen, jakož i povinnost všech hospodářských subjektů nezvyšovat ceny z neopodstatněných důvodů.

Inspektoráty provádějí inspekce z vlastního podnětu a na základě stížností založených na obou aktech. Do 28. února 2023 činil počet kontrol trhu a cestovního ruchu ze strany státní inspekce 12 355, přičemž 20,3 % z nich odhalilo porušení. V 11,5 % případů těchto porušení uložily

inspektoráty pokuty v celkové výši přibližně 538 000 EUR. Většina pokut byla založena na porušení zákona o ochraně spotřebitele.

Chorvaté obecně považovali dvojí zobrazování cen za užitečný nástroj k usnadnění srovnávání cen a k tomu, aby si zvykli přemýšlet ve své nové měně. Podle průzkumu Komise provedeného v lednu 2023¹⁰ více než tři čtvrtiny lidí v Chorvatsku (78 %) uvedlo, že během přechodu na euro považovali dvojí zobrazování cen za užitečné. 60 % dotázaných Chorvatů, což je nejnižší podíl ze všech přechodů na euro, mělo však často nebo velmi často pocit, že dvojí zobrazování cen bylo provedeno správně.

Téměř polovina respondentů (44 %), kteří byli dotázáni na cenové konverze, uvedla, že se často nebo velmi často domnívali, že cenové konverze jsou správné¹¹. Tento výsledek se pohybuje v rozmezí výsledků posledních přechodů na euro (Estonsko, Lotyšsko a Litva).

Spotřebitelé mohou podávat stížnosti prostřednictvím internetových stránek euro.hr. Stížnosti jsou vyřizovány nejpozději do 48 hodin od podání stížnosti. Obavy občanů se týkaly zejména otázek, jako je zobrazování cen a uplatňování pravidel zaokrouhlování. Příslušné orgány pečlivě řeší všechny otázky a stížnosti.

Dopad eura na ceny a nekalé nastavování cen je však pro chorvatské občany nadále znepokojující¹². Doporučuje se tudíž i nadále po několik dalších měsíců na dvojí uvádění cen, na správná pravidla přepočtu a zaokrouhlování a na vývoj cen obecně dohlížet.

4. CENOVÉ TRENDY A VNÍMÁNÍ

Podle průzkumu Komise provedeného v lednu 2023¹³ si většina Chorvatů (62 %) myslela, že euro zvýší inflaci v jejich zemi (ve srovnání s 57 % Lotyšů a 58 % Litevců těsně po přechodu na euro). Čtvrtina respondentů (25 %) se domnívala, že vstup do eurozóny pomůže Chorvatsku udržet cenovou stabilitu. Tento počet byl nepatrně vyšší v Litvě (26 %) a nižší v Lotyšsku (19 %).

Dřívější přechody na euro ukázaly, že odvětvími, která jsou během přechodu na euro nejvíce náchylná k nekalým praktikám při zvyšování cen, jsou lokální podniky a poskytovatelé služeb. I když jejich zboží a služby tvoří velkou část standardizovaného spotřebitelského koše používaného k měření inflace, spotřebitelé je často nakupují či využívají, a tudíž jsou dobře viditelné. Zároveň je možné, že spotřebitelé tak výrazně nevnímají jiný příznivější vývoj cen u zboží, které nakupují méně často. V důsledku toho vnímaná inflace často převyšuje skutečnou inflaci.

Ve výjimečně vysokém inflačním prostředí chorvatského přechodu na euro není snadné odlišit oprávněné faktory inflace od neoprávněného zvyšování cen, které představuje nekalé praktiky, kdy obchodníci zneužívají toho, že spotřebitelé nejsou dokonale informováni. V období vysoké inflace mohou existovat odůvodněná zvýšení cen, například ta, která jsou spojena se zvýšením cen surovin nebo úpravami smluv s dodavateli, k nimž obvykle dochází na konci roku.

Zdá se, že dopad neopodstatněného zvyšování cen na agregátní inflaci byl relativně malý a obecně v souladu s tím, co bylo pozorováno při předchozích přechodech na euro, a to na základě

¹⁰ Bleskový průzkum Eurobarometr 518, viz poznámka pod čarou 4.

¹¹ Bleskový průzkum Eurobarometr 518, viz poznámka pod čarou 4.

¹² Bleskový průzkum Eurobarometr 518, viz poznámka pod čarou 4.

¹³ Bleskový průzkum Eurobarometr 518, viz poznámka pod čarou 4.

předběžného posouzení dostupných důkazů. Podobné zjištění pozorovali i Falagiarda et al. (2023)¹⁴. Podkategorie zboží a služeb, které byly v předchozích přechodech na euro nejvíce ovlivněny růstem cen, zaznamenaly nejvyšší měsíční nárůst cen¹⁵. Vzhledem k relativně menší váze nejvíce postižených kategorií a vzhledem k tomu, že ostatní podkategorie nebyly zasaženy, byl však celkový měsíční růst cen služeb v lednu 2023 omezen na 1,2 %. V souhrnu byla měsíční inflace měřená HISC v lednu v Chorvatsku omezena na 0,3 % a v únoru opět na 0,3 %. To naznačuje, že se případný dopad neoprávněného zvyšování cen pravděpodobně vztahoval na leden.

Relativně omezený celkový dopad neoprávněného zvyšování cen na inflaci je zčásti způsoben rychlou politickou reakcí chorvatských orgánů. Inspekce skutečně vedly k opravě některých nadsazených cen a působily odrazujícím způsobem vůči dalšímu neoprávněnému zvyšování cen.

V souladu se zavedenou praxí po přijetí eura v jiných členských státech bude Eurostat hodnotit cenový vývoj po přechodu na euro v Chorvatsku. Zprávu Eurostatu lze očekávat ve druhé polovině roku 2023.

5. SDĚLENÍ O EURU

V návaznosti na rozhodnutí Rady ze dne 12. července 2022 zahájily chorvatské orgány intenzivní fázi své oficiální komunikační kampaně „Euro – naše peníze“. Kampaň byla v souladu s národní komunikační strategií, jejímž obecným cílem bylo zajistit, aby obyvatelé Chorvatska byli jasně, objektivně, přesně, včas a řádně informováni o dopadu a praktických změnách souvisejících s přechodem z kuny na euro.

V rámci dohody o partnerství a následné grantové dohody podepsané mezi chorvatským ministerstvem financí a Evropskou komisí byla komunikační kampaň spolufinancována Komisí stejně jako u předchozích přechodů na euro (přičemž Komise financovala až 50 % způsobilých nákladů a celkové náklady odpovídaly 1 EUR na obyvatele).

Cílem komunikační kampaně bylo informovat občany o přechodu na euro, poskytnout jim jistotu a zapojit je. Zaměřila se na různé skupiny, se zvláštním důrazem na zranitelné a citlivé skupiny, jako jsou jazykové menšiny, starší osoby, občany žijící v odlehlých a řídko osídlených oblastech, jakož i nevidomé a částečně zrakově postižené osoby.

Kampaň zahrnovala kombinaci komunikačních nástrojů a činností, včetně internetových stránek (euro.hr), televizních a rozhlasových spotů, billboardů, bezplatného telefonního čísla, propagačních materiálů, brožury (1,45 milionu výtisků) distribuované domácnostem ve spolupráci s Chorvatskou poštou, vzdělávacích materiálů pro děti, akcí „Euro Days“ v různých městech a „Euro na kolech“ a putovní výstavy o eurech se zastávkami ve 27 městech po celé zemi.

Většina činností byla prováděna ve spolupráci s externími dodavateli, přičemž bylo dokončeno šest postupů zadávání veřejných zakázek, které orgánům umožnily využívat služeb specializovaných společností. Ačkoli mezi pozitivní konvergenční zprávou a přechodem na

¹⁴ Falagiarda, M., Gartner, C., Mužić I. a Pufnik, A. (2023), „Způsobil přechod na euro v Chorvatsku skutečně dodatečnou inflaci?“, informativní zpráva SUERF č. 571, duben 2023.

¹⁵ Ceny vzrostly o 3,6 % v ve službách v domácnostech a pro domácnost, 3,4 % v restauracích, kavárnách apod., 2,9 % v kadeřnických salonech a 2 % v rekreačních a sportovních službách. Míru růstu HISC v lednu lze v Chorvatsku vypočítat od roku 1999.

euro byl k dispozici omezený čas, chorvatské orgány považovaly spolupráci s dodavateli za uspokojivou.

Vzhledem k obavám veřejnosti ohledně možných dopadů přechodu na euro na ceny bylo provedeno pečlivé sledování sdělovacích prostředků a chorvatské orgány provedly během přechodu na euro kontroly s cílem sledovat a řešit nekalé cenové praktiky. Tyto vládní činnosti ve spojení se zveřejněním údajů o skutečné inflaci za období přechodu na euro dne 1. února dané obavy částečně zmírnily, a to přinejmenším na základě omezenějšího počtu článků v tisku, které uváděly případy zvýšení cen souvisejících s přechodem na euro.

Komunikační kampaň přispěla k hladkému přechodu na euro, jak potvrdil průzkum Eurobarometru, z něhož vyplývá, že 88 % občanů se při zavádění eura cítilo dobře informováno; 61 % uvedlo, že proces je hladký a účinný; 81 % respondentů uvedlo, že neměli žádné problémy při výměně kupy za euro nebo při výběru hotovosti z bank v prvním týdnu¹⁶. Kromě toho chorvatské orgány uvádějí, že podle třetí vlny vnitrostátních průzkumů veřejného mínění provedených v únoru 2023 přibližně 64 % respondentů podporovalo zavedení eura, zatímco 30 % bylo proti jeho zavedení. Celkem 91 % občanů se cítilo o zavedení eura dobře informováno, 87 % uvedlo jako hlavní zdroj informací televizi, zatímco u rozhlasu to bylo 36 % a u sociálních sítí 38 %.

Kromě podpory vnitrostátní komunikační kampaně Chorvatska prostřednictvím poradenství a finančních zdrojů prováděla Komise v období před přechodem na euro a v jeho průběhu vlastní komunikační činnosti v souladu s tím, co bylo učiněno v případech předchozích přechodů na euro.

6. ZÁVĚRY O CHORVATSKÉM PŘECHODU NA EURO A DOPORUČENÍ PRO BUDOUCÍ PŘECHODY NA EURO

Výměna hotovosti v Chorvatsku byla dobře připravena a zorganizována. Finanční instituce, podniky a občané byli před přechodem na euro dostatečně zásobeni hotovostí v eurech.

- Při budoucích přechodech na euro by měly být euromince, které jsou vyráběny národní mincovnou, co nejdříve testovány v prodejních automatech používaných v celé eurozóně, aby byla předem zajištěna jejich způsobilost k oběhu a aby se předešlo možnému zpoždění při ražbě a předzásobení mincí.

Výměna hotovosti v Chorvatsku proběhla hladce. Bankomaty a prodejní terminály byly připraveny na převod včas. Finanční instituce, agentura FINA a pošty se s dodatečnou pracovní zátěží během období dvojího oběhu vyrovnaly dobře. Maloobchodníci se s výzvami spojenými s procesem přechodu na euro a manipulací se dvěma měnami zároveň vyrovnali dobře. Byli dobře zásobeni hotovostí v eurech a podle průzkumu Komise již 2. ledna 2023 obdrželo 81 % dotázaných občanů drobné pouze v eurech.¹⁷

Podmínky přechodu na euro v Chorvatsku byly ve srovnání s nedávnými přechody na euro obzvláště náročné, protože k přechodu na euro došlo v prostředí s vysokou inflací. Chorvatsko zahájilo dvojí zobrazování cen v září 2022 a v souladu s doporučeními Komise vytvořilo etický kodex¹⁸, který mohl přijmout každý maloobchodník, podnik nebo poskytovatel služeb.

¹⁶ Bleskový průzkum Eurobarometr 518, Chorvatsko po přechodu na euro, 26. ledna 2023.

¹⁷ Bleskový průzkum Eurobarometr 517, viz poznámka pod čarou 8.

¹⁸ Doporučení Komise ze dne 10. ledna 2008 o opatřeních k usnadnění budoucího přechodu na euro (Úř. věst. L 23, 26.1.2008, s. 30).

Chorvatské orgány by měly pokračovat v intenzivních kontrolách cen, aby se ujistily, že ceny jsou správně uvedeny, omezily neodůvodněná zvýšení cen a případně vymáhaly plnění povinností podle zákona o zavedení eura, zákona o ochraně spotřebitele a etického kodexu.

- U budoucích přechodů na euro by sledování cen mělo být obzvláště intenzivní ve vztahu k odvětvím, která jsou nejvíce ohrožena, aby bylo možné rychle zjistit neoprávněné zvýšení cen. To by umožnilo lépe zaměřit inspekce a politiku na pachatele a zároveň snížit význam neoficiálních důkazů a rozptýlit neopodstatněné obavy ve veřejném diskurzu.
- Při budoucích přechodech by měla být věnována pozornost co nejrychlejšímu zavedení etického kodexu nebo podobných opatření s cílem oslovit co nejvíce podniků. Menší podniky a mikropodniky, jakož i poskytovatelé služeb by měli být aktivně vyzýváni k tomu, aby se k tomuto systému připojili, neboť ze zkušeností vyplývá, že jsou tyto podniky nejméně ochotné se k němu připojovat. Vnitrostátní orgány by měly během období přechodu a zejména na konci roku zvýšit počet kontrolorů cen.

Vzhledem k tomu, že dvojí uvádění cen je spojeno s náklady a občané byli s jednotnou měnou relativně rychle obeznámeni, mohla by být povinná lhůta pro dvojí uvádění cen zkrácena na jeden rok namísto toho, aby trvala do 31. prosince roku přechodu.

- Zejména tam, kde je zaveden spravedlivý systém zavádění eura, jako je obchodní etický kodex, který zasahuje maximální počet podniků a funguje efektivně, by dvojí uvádění cen začalo jako obvykle, jakmile by byl znám přepočítací koeficient, a mohlo by skončit po jednom roce.

Komunikační a osvětová kampaň v Chorvatsku přispěla k hladkému přechodu na euro. 88 % občanů se cítilo o zavedení eura dobře informováno, 61 % považovalo tento proces za hladký a efektivní a 81 % uvedlo, že při výměně kupy za eura nebo při výběru hotovosti z bank v prvním týdnu neměli žádné problémy.

- Vzhledem k relativně krátké době mezi pozitivní konvergenční zprávou a datem přechodu na euro by členské státy měly při přechodu na euro vycházet ze zkušeností Chorvatska při zajišťování svých komunikačních potřeb tím, že smlouvu rozdělí na části, aby se co nejlépe vyrovnaly s možnými zpožděními a předešly nepředvídatelným událostem.